

3.3. КАКО ПИШУВААТ НОВИНАРИТЕ?

Најважното напред! Не е доволно веста да содржи само вредна информација. Таа мора да е напишана така што брзо и уверливо ќе го привлече вниманието на читателот и ќе му овозможи да ја проследи лесно.

А, што е најважното? Одговорот веќе ни е познат - најважното е новото, она што засега најмногу луѓе, она што е најблиску до нашиот читател, она што е поврзано со личности што ги знае, она што е конфликтно и она што е необично и несекојдневно.

Така, во многу наши весници веста за сообраќајка во која има две жртви сè уште можеме да ја прочитаме структурирана хронолошки: „Вчера во 15 часот, на автопатот Скопје - Велес, се случи тешка сообраќајна несреќа, во која загинаа две лица на возраст од 18 години“. Новинарот не си го поставил прашањето: кој факт има најголемо влијание, што најмногу ги засега луѓето? А тоа бездруго е одговорот на прашањето дали во несреќата има жртви и кои се тие. Тогаш, ако најважното треба да биде напред, мора да се структурира поинаку:

„Двајца тинејџери загинаа во сообраќајната несреќа што се случи на автопатот Скопје - Велес, вчера во 15 часот“.

Структура на текстот

Најважните елементи на структурата на веста се:

- лидот, односно глава на веста
- објаснувањето на влијанието
- поддржувачките факти
- парафразите
- цитатите
- заднината (бекграундот) и
- секундарните теми.

Глава (лид). Тоа е првата реченица, односно првиот параграф во нашата приказна. Кога се пишува лидот, треба да се внимава на основниот принцип на структурирање - најважното напред!

Објаснување на влијанието. Понекогаш, од лидот не е можно да се заклучи зошто приказната засега многу луѓе. На пример: „Околу десет илјади

луѓе во светот се заболени од вирусот А Х1Н1, познат како свински грип“. Тоа е информација со огромно влијание, но просечно информираниот читател не знае зошто е тоа така. Затоа е нужно во една реченица или во еден кус параграф влијанието да се објасни. На пример: „Светската здравствена организација предупредува дека ако се појави случај на свински грип во Македонија, Министерството за здравство треба веднаш да реагира зашто вирусот е смртоносен и брзо се шири меѓу луѓето“. Тогаш читателот реагира: а ха, значи затоа е важна таа информација, затоа таа ме засега мене.

Поддржувачки факти. Ако во лидот со една реченица или параграф се објаснува најважното, со поддржувачките факти се дообјаснуваат и опишуваат најважните работи. Со нив структурата на новинарската приказна се разгранува.

Парафраза/атрибуција. Сè што е неспорен и очигледен факт мора да се атрибуира. Таквите факти се пренесуваат во паразфрази, како во реченицата: „Истражниот судија соопшти дека пожарот избувнал поради дотраени електрични инсталации“.

Цитати. Исказите даваат живост и автентичност на новинарската вест. Директниот говор е драматуршки елемент во приказната и тој секогаш го привлекува вниманието. Во цитатите пренесуваме мислења, ставови и емоции, а не информации. Во многу весници среќаваме погрешно цитирање, како во следниов пример:

„Илија Петров (78) и неговата сопруга Трајанка Петрова (68) добиле изгореници од втор степен по рацете и телото, додека се обидуваа самите да го изгаснат пожарот“, изјави истражниот судија.

Да, станува збор за битни информации што новинарот ги добил од истражниот судија, но бесмислено е тие да се пренесуваат во директен говор. Тие факти ќе се напишат во текстот. Силен цитат би можел да биде еден емотивен исказ, во кој истражниот судија би изразил чудење од однесувањето на соседите на несреќните старци:

„Во мојата кариера сум бил на увид на десетици пожари и никогаш не сум видел луѓето вака немо и незаинтересирано да ја гледаат трагедијата на своите соседи“, вели истражниот судија.

Е, тоа е веќе нешто друго.

Заднина (бекграунд). Овде се опишуваат настаните и појавите што ѝ претходе на актуелната вест. Луѓето не ги следат и не се запознаени со сите настани. Бек-

граундот треба да им овозможи брзо и лесно да се запознаат и вклучат во настанот и така едноставно и лесно да ја прочитаат приказната и што е новото во неа.

Секундарни теми. Тие не се неопходен, но можат да бидат важен елемент на структурата на веста. Една приказна отвора многу други. Нема да биде одвишно, а за читателот може да биде привлечно ако некој од фактите со второстепено значење се отвори кратко, колку да се навести секундарната тема што би можела да биде разработена во некоја следна приказна, можеби уште утре. Така се предизвикува љубопитството на читателот и се создава извесно очекување.

А сега, да се обидеме да ја прошириме нашата мала приказна за пожарот и да ги прикажеме основните елементи на структурата:

ПРИМЕР 5

Структура на веста

Лид - глава на веста:

Двајца старци се тешко повредени во пожар, во кој целосно изгоре куќа во скопската населба Ѓорче Петров, вчера во 11 часот.

Поддржувачки факти:

Илија Петров (78) и неговата сопруга Трајанка Петрова (68) добиле изгореници од втор степен по рацете и телото додека се обидуваа самите да го изгаснат пожарот со кофи со вода. Соседите незаинтересирано ги гледале и ги очекувале пожарникарите. Наstrаданите не се во животна опасност, но се задржани на болничко лекување.

Парафраза/атрибуција:

Истражниот судија Милан Радевски соопшти дека пожарот избувнал поради дотраени електрични инсталации.

Цитат:

„Во мојата кариера сум бил на увид на десетици пожари и никогаш не сум видел луѓето вака немо и незаинтересирано да ја гледаат трагедијата на своите соседи“, вели тој.

Бекграунд:

Ова е трет пожар за две недели на улицата „Мис Стон“.

Секундарна тема:

Претставник на осигурителната компанија „Вардар осигурување“ вели дека ќе го тужат „Електро Скопје“ поради нередовно одржување на главниот електричен вод.

3.3.1. Принцип „шест прашања - кој, што, кога, каде, зошто и како?“

Веста нема да има заокружена целина ако не одговори на основните новинарски прашања: кој, што, кога, каде, зошто и како. Одговорите треба да се содржат низ целата приказна и на читателот да му ги дадат сите значајни елементи за одреден настан: за каква случка станува збор, кога се случило, кои луѓе се вклучени, каде се случило, како, кои се причините.

Зошто одговараме на следниве прашања?

Кој? Зад секој настан стои некој извршител на дејство, жртва од некое дело или сведок на настан. Приказните за луѓето секогаш го привлекуваат вниманието на публиката, особено ако станува збор за познати личности од јавниот живот, било од политичкиот, културниот, економскиот, социјалниот, било од естрадата. Но, не се прават вести само за јавни „фаци“, туку и обичните луѓе се доволно атрактивни ако им се случил некој важен настан во животот. Тоа може да биде некоја лична или семејна трагедија, некој конфликт, спор со извршната или судската власт итн., но и успех вреден за внимание и афирмација. Со еден збор, кога во приказните имаме луѓе, одговараме на прашањето кој.

Што? Што им се случило на луѓето или што се случило, воопшто? Зошто да се пишува за некој човек и за неговиот ден без никакви промени или нови моменти? Но, ако на граѓанинот му дојде сметка за струја трипати поголема од неговите примања и ако му ја прекинале струјата среде зима затоа што не може да ја плати, тогаш има интересна приказна бидејќи нешто се случило или се случува што предизвикува извесни последици. Тогаш имаме елементи да започнеме вест во стилот:

„Електро-Скопје“ ја исклучи струјата во домот на скопјанецот Петко Петковски затоа што не ги платил сметките за струја од мај до август во висина од 30.000 денари.

Ако тоа што му се случило на Петко Петковски, им се случило истовремено и на други стотици жители на главниот град, што значи дека тоа е некаква појава, тогаш приказната ќе биде уште поинтересна.

Кога? Во веста или приказната мора да се наведе точното време на настанот. Пример:

Во саботата навечер се урна столб на далноводот, при што скопската населба Чаир остана во мрак пет часа.

Како што може да се види од примерот, временската категорија ни укажува

не само на времето кога се случил настанот, но и на времетраењето на некое дејство до самиот крај.

Каде? Исто како времето, треба да се лоцира и точното место на настанот. На пример, во вест за тепачка во Тетово, треба да се каже дека се случила меѓу двајца гости во ресторанот „Буре“ во тетовската населба Дреновец. Ако не пошироката јавност, тогаш локалните жители ќе сакаат да ја знаат точната локација, бидејќи тоа е некаде блиску до нив.

Исто така, битно е кога се пишува за вести поврзани со помали средини (села, месности...), да ги одредиме според тоа каде гравитираат (која општина, град...). Пример: *На патот Гостивар - Кичево, во месноста Стража, патот е завеан со снег*. Пак со цел да им се даде на читателите опис на местото.

Како? Едно од двете последни прашања на кои треба да одговори новинарскиот текст е како се одвивал настанот. Еве еден опис за сообраќајна несреќа изваден од официјално соопштение од МВР:

„Судирот се случил кога возилото марка ‘мерцедес’, управувано од М.С., преминало од десната на левата лента и удрило во автобус марка ‘МАН’ со холандска регистрација, при што шоферот на патничкото возило се здобил со тешки телесни повреди“.

Во примерот се дава верзија добиена од полицијата, која ни кажува како дошло до судирот. Да се даде одговор на тоа прашање не е лесно, бидејќи бара повеќе истражување освен голите факти. Тука се насира и последното прашање.

Зошто? Ако се надоврземе на претходниот пример, сега е време да го поставиме последното прашање? Ако „мерцедесот“ ја предизвикал несреќата со преоѓање на спротивната лента (а за тоа говори истрагата според направените фотографии или снимки на местото на настанот), останува дилемата зошто (која е причината)? Новинарот треба да одговори повикувајќи се на официјални и други извори зошто се случила несреќата. Дали поради неприспособена брзина кон условите на патот? Каков бил коловозот? Да не е поради опасна кривина? Дали возачот ја изгубил контролата поради умор или поради пијанство? Да не му се испречило на пат некое животно или пешак?

Слично е за кој било настан. Зад одредена последица мора да постои некаква причина. Зад обична тепачка или криминална пресметка, навредливите зборови не мора да бидат вистинските причини, туку можеби стари нерасчистени сметки (пари, заладени односи...) по кои новинарот треба да трага.